

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Беспалової Ольги Ігорівни на дисертацію Гейца Олександра Олеговича «Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

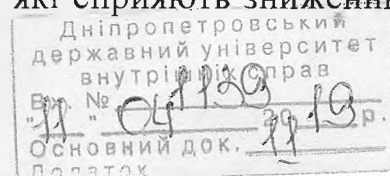
Актуальність теми дисертаційного дослідження. Наразі корупція в Україні поширюється на всі рівні та сфери життєдіяльності суспільства і здається стала його невід'ємною частиною. Як специфічне явище, породжене людиною, корупція існує в будь-якому суспільстві і побороти її повністю не можливо.

Можливо, як свідчить досвід багатьох поколінь, лише нівелювати корупцію та її наслідки.

При цьому, у різних за правовим режимом, часом та географією державних формаціях рівень корупції та її механізм різний. В ряді країн, де ступінь поширеності форм корупції невелика, корупція не підриває основи національної безпеки та державності, не заважає оптимальному та прогресивному функціонуванню суспільства і, отже, не становить серйозної небезпеки. В інших країнах, де корупція поширена глобально, вона перетворюється в традицію та стає гострою соціальною проблемою, відтак знижує ефективність державного управління.

Прикро констатувати, але Україна відноситься до держав, де корупція отримала широкий масштаб, про що свідчать загальновідомі минулорічні світові рейтинги від Transparency International та Control of Corruption.

Нагальність дослідження проблеми посилюється і тим, що історично Україна перебуває у перехідному періоді. В умовах нерозвиненості та недосконалості законодавства, збройної агресії, політичної нестабільності, неефективної роботи органів влади, правового нігілізму, слабкості інститутів громадянського суспільства і відсутності сталих демократичних традицій складно виробити на практиці ефективні механізми, які сприяють зниженню

поширеності корупції до рівня, що не заважає поступальному розвитку цивілізованого громадянського суспільства. До того ж, механізми корупції постійно еволюціонують, що вимагає адекватної соціальної реакції або постійного протиставлення відповідного механізму.

Як наслідок, з'являються нові суспільних відносини, що потребують осмислення, а класичні відносини доводиться переосмислювати.

Тому всебічне вивчення антикорупційних механізмів в сучасному українському суспільстві є важливим соціально-гуманітарним та правовим питанням.

Саме в контексті вищевикладеного, вбачається за доцільне говорити про актуальність теми дисертаційної роботи, яка отримана для рецензування.

Ступінь розробленості проблеми. Підвищений інтерес з боку дослідників до даної проблеми обумовлено складністю і актуальністю вивчення корупції як соціально-правового феномена. Вивченням механізмів протидії корупції займається ряд соціальних і гуманітарних наук: історія, соціологія, економіка, політологія, юридичні науки та інші.

Щорічно у світі проводяться різноманітні дослідження корупційної поведінки та механізмів протидії корупції, і пишуться наукові роботи на ці теми.

Натомість в науці адміністративного права вивчення деліктної складової згаданого негативного феномену не проводилось з 2013 року, в історіографічному плані акценти не робились на здобутки саме адміністративного права, не проведено систематизації дисертаційних досліджень за останні десять років тощо.

Тема дослідження не нова для адміністративно-правової науки (С.М. Алфьоров «Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ» (Харків, 2011), І.В. Корулі «Міліція в механізмі протидії корупції» (Київ, 2012), О.Я. Коровяк, «Механізм адміністративно-правового регулювання попередження та протидії корупції в Україні» (Львів,

2014), О.Г. Боднарчук «Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України» (Київ, 2016)), а тому автор прагнув знайти відповіді на ті питання, які залишились або поза увагою науковців, або виявилися малодослідженими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до «Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженого розпорядженням КМУ від 04.03.2015 213-р., «Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2011-2015 рр.», затверджених постановою загальних зборів НАПрН України від 24.09.2010 № 14-10, та тематиці науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні», державний реєстраційний номер 0118U100436.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження ґрунтується на правильних методологічних вихідних позиціях, в основу яких покладено систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, призначених для отримання об'єктивних достовірних результатів. Так, історико-правовий метод дозволив уточнити генезу інституту публічно-правового механізму протидії корупції в Україні (підрозділ 1.1). Методи історіографічного аналізу та синтезу, проблемно-хронологічний, традиційний (якісний) та формалізований (контент-аналіз) методи аналізу документів застосовані при вивченні історіографії протидії корупції (підрозділи 1.2, 3.3). Соціологічний та статистичний методи використано для аналізу й узагальнення результатів проведеного опитування, а також емпіричних даних (підрозділи 1.3 та 2.3). Лінгвістичний та логіко-семантичний методи використано при розгляді термінологічних питань та формулюванні понятійного апарату (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод покладено в основу аналізу

законодавства у досліджуваній сфері в Україні (підрозділи 3.2, 3.3), а також компаративного аналізу відповідних норм вітчизняного та міжнародного права (підрозділ 3.1). Аналітичний метод надав можливість встановити необхідність вдосконалення адміністративного законодавства, що регламентує публічно-правовий механізм протидії корупції, а логіко-юридичний – виробити пропозиції та рекомендації у даному напрямку (підрозділи 1.3, 2.3, 3.2, 3.3). Системно-структурний метод застосовувався при встановленні місця досліджуваного механізму в системі адміністративного права, елементного складу вказаного механізму та при аналізі системи суб'єктів протидії корупції в Україні, а формально-юридичний – під час дослідження судової практики та нормативно-правових актів, що визначають їх функції та повноваження (підрозділи 2.2 та 3.1). Методи класифікації та групування використовувалися для дослідження елементів публічно-правового механізму протидії корупції, його різновидів та стандартів (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1). За допомогою метода дедукції на основі знань про загальний стан і тенденції розвитку інститутів держави та права окреслено перспективні напрями удосконалення публічно-правового механізму протидії корупції (підрозділи 1.1, 1.2, 2.3, 3.3). Метод абстрагування дозволив відійти від несуттєвих властивостей, зв'язків і відношень такого багатогранного явища, як корупція, й зосередитись на найважливіших, з точки зору цілей дослідження, рисах і закономірностях механізму протидії корупції (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.3, 3.2).

Нормативну основу дослідження О.О. Гейца становить Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КУпАП, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають протидію корупції. Під час роботи над дисертацією використано міжнародні акти та антикорупційне іноземне законодавство, практика якого може бути корисною для України.

Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять статистична звітність МВС України, звіт

и НАБУ, НАЗК та інших органів державної виконавчої влади, статистичні матеріали ДСА України, судова практика, бюджети ГПУ, НАБУ, НАЗК та НПУ, відкриті дані державних реєстрів, статистика пошукових запитів в Google Trends, а також оцінки Д.Г. Заброди, А.О. Зоткіна, О.В. Клок, І.В. Костенок, Д.О. Сіренко та О.В. Терещука тощо. Наукове обґрунтування проблем дисертаційної роботи забезпечено соціологічним опитуванням 437 респондентів та анонімним інтерв'юванням 10 працівників міжрегіональних органів захисту економіки НПУ. Також використано джерела з квазі-держав (Луганська, Донецька Народні Республіки, Придніпровська Молдавська Республіка, Республіки Південна Осетія та Абхазія).

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало.

Варто також констатувати, що усі основні завдання дисертаційного дослідження знайшли реальне розв'язання на належному науковому рівні. Здобувач наочно демонструє евристичний стиль мислення, здатність робити самостійні висновки, критично оцінювати досягнуте в науці, узагальнювати різні підходи до теоретично складних питань, що розглядаються в дисертації. Загальний огляд роботи О.О. Гейца, виконаної на основі кропіткого опрацювання чисельних джерел, свідчить про наявність власного бачення автором досліджуваних проблем, що об'єктивно підвищує аксіологічну та інструментально-прикладну цінність змісту дисертації. Відповідні висновки у роботі слід визнати достовірними.

У такому вигляді робота постає, як широке та багатопланове наукове дослідження. Тому є достатні підстави для позитивної оцінки дисертаційного дослідження О.О. Гейца.

Наукова новизна основних положень та висновків дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному та

монографічному дослідженні змісту та сутності публічно-правового механізму протидії корупції в Україні, формулюванні теоретичних положень і пропозицій з урахуванням норм вітчизняного та міжнародного права, спрямованому на вдосконалення їх нормативного регулювання та уніфікацію практики його застосування.

Окремо слід відмітити критичний підхід дисертанта до з'ясування походження механізму протидії корупції та часу зародження вказаного інституту, який розглянуто у зв'язку із відповідними соціальними реакціями скіфів та слов'ян, спробу змінити стале твердження про КК УРСР, як єдиний акт антикорупційного законодавства напередодні розпаду СРСР, висвітливши антикорупційні положення актів КПРС, нормативно-правових актів УРСР та Кодексу професійної етики ІКОМ (підрозділ 1.1), думку щодо не охоплення змістом адміністративно-правового механізму протидії корупції оновлених суспільних відносин (підрозділ 2.1), пропозиції щодо вдосконалення термінологічного апарату та класифікацій публічно-правових механізмів протидії корупції (підрозділ 2.2) та міжнародних стандартів у цій сфері (підрозділ 3.1), а також намагання автора висвітлити стан регулювання публічно-правового механізму протидії корупції та правовий нігілізм на тимчасово окупованих територіях України (підрозділ 3.3).

Серед основних висновків і положень дисертаційного дослідження О.О. Гейца, які виносяться на захист є ті, що конкретизують новизну одержаних результатів та заслуговують на особливу увагу, зокрема, наступні.

Уперше сформульовано поняття публічно-правового механізму протидії корупції як різновиду антикорупційного механізму юридичної протидії, що характеризується: по-перше, його використанням уповноваженими суб'єктами у формі діяльності, правового інституту або інструменту з метою підтримки нормального стану суспільних відносин у поєднанні диспозитивних та імперативних методів адміністративного права; по-друге, специфічними суспільними відносинами; по-третє, суспільною необхідністю дієвого

протистояння корупції у публічній і приватній сферах; обґрунтовано положення щодо доцільності виділення елементів публічно-правового механізму протидії корупції залежно від механістичної ролі, ступеня значимості та характеру призначення, а також запропоновано шляхи його вдосконалення на основі впровадження засобів штучного інтелекту; запропоновано під міжнародними стандартами публічно-правового механізму протидії корупції розуміти різновид міжнародних стандартів, до яких відносяться як міжнародно-правові норми і принципи, якими з метою встановлення загальновизнаного належного рівня закріплено стандартизовані правила поведінки в механізмі протидії корупції, так і документи міжнародних організацій зі стандартизації у сфері протидії корупції;

Удосконалено за останні вісім років вітчизняну історіографію дисертаційних досліджень проблематики протидії корупції з визначенням специфічних тенденцій її розвитку протягом останніх восьми років. Крім того, розроблено класифікацію механізмів публічно-правової протидії корупції, яку представлено такими критеріями, як: суб'єктна ознака, характер функції у протидії, природа правових норм, сфера інтересів і галузь державного управління; класифікацію міжнародних стандартів публічно-правового механізму протидії корупції, для чого запропоновано їх поділяти залежно від характеру, природи норм права, предмета механізму протидії, функціонального призначення, запозичення, імперативності, авторства або інтересів.

Також автор ґрунтовно вивчив генезу інституту публічно-правового механізму протидії корупції, яка, на відміну від відомих, ґрунтується на лінійності історичного часу – до та після здобуття незалежності Україною, інституалізації суспільних відносин і систематизації законодавства; аргументацію щодо місця публічно-правового механізму у системі адміністративного права, яке умовно асоціюється з адміністративно-політичною сферою управління його особливої частини;

Дістало подальшого розвитку оцінювання стану протидії корупції, у

т.ч. щодо притягнення до адміністративної та дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; висвітлення регулювання публічно-правового механізму протидії корупції на тимчасово окупованих територіях України, стан якого охарактеризовано правовим нігілізмом і використанням практики російського антикорупційного законодавства; порівняльно-правове дослідження законодавчого регулювання публічно-правового механізму протидії корупції серед країн колишнього СРСР.

Дисертація містить й інші позитивні висновки, відображені в дисертації.

Оцінка ідентичності змісту основних положень дисертації. Основний зміст автореферату точно відповідає змісту дисертації, дає повне та переконливе уявлення про наукову цінність і значущість дисертації та виконану роботу. Аналіз дисертаційної роботи й автореферату О.О.Гейца свідчить про ідентичність автореферату й основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації розкриті і обґрунтовані в тексті дисертаційного дослідження.

Важливість для науки та практики одержаних автором дисертації результатів полягає в тому, що положення і висновки дисертаційної роботи можуть бути підґрунтям для подальших наукових розробок щодо удосконалення загальнотеоретичних та методологічних проблем механізму протидії корупції в Україні.

Положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані:

– науковій діяльності – для подальшого дослідження проблем протидії корупції;

правотворчій діяльності – для вдосконалення КУпАП, Закону України «Про запобігання корупції» та ряду підзаконних нормативно-правових актів у сфері протидії корупції;

– правозастосуванні – для вдосконалення діяльності у сфері протидії

корупції та покращання практичної діяльності НПУ та НАЗК;

– навчальному процесі – у викладанні студентам та курсантам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», під час підготовки підрозділів підручників та навчальних посібників із відповідних навчальних курсів, а також статей і наукових повідомлень.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження, його основні рекомендації й висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпро, 2017 р.), «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпро, 2018 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертації викладено у шести наукових статтях, з них п'ять опубліковано у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у двох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційного дослідження. Разом з тим, дисертаційне дослідження О.О. Гейц має певні недоліки, що однак не носять принципового характеру та не впливають на загальне позитивне враження про нього. Зазначені нижче зауваження спрямовані на підвищення наукового рівня дисертаційного дослідження та розгортання наукової дискусії навколо досліджуваної проблематики.

1. У підрозділі 1.1 автор говорить про механізми протидії корупції, що існували в імперських умовах, але не дає детальної характеристики. Розуміння подібних механізмів сприяло б виявленню особливостей національного розвитку у складі імперій;

2. У підрозділі 1.3 йде мова про сучасний стан протидії корупції в Україні, але дослідник не пропонує запровадження власних критеріїв оцінки, хоча надає оцінку згаданому стану справ.

3. При розкритті змісту підрозділів 1.1, 1.3 та 2.1 здобувач достатньо

смільово, аргументовано та об'єктивно продовжує ряд наукових дискурсів, наприклад, з М.О. Ярошенком з приводу історії та складових антикорупційного законодавства, О.О. Дудоровим – щодо незгоди з його критикою монографічної роботи В.О. Клок, Є.В. Глушком – щодо можливості контролю над корупцією, відповідно. Натомість у підрозділі 2.1 не вичерпно підійшов до висвітлення розуміння різниці між механізмами боротьби та протидії корупції.

4. Розглядаючи досвід іноземних країн автор досліджує антикорупційні механізми на прикладі Латвійської, Литовської та Естонських Республік, Республік Грузія та Молдова (підрозділ 3.2), але поза увагою автора залишилися діяльність відповідних інституцій в інших пострадянських країнах, які мали до певного часу спільну історію з Україною.

Масштаб та якість роботи були б кращими, якби здобувач проаналізував їх досвід.

5. Викладення підрозділу 3.3 дисертації присвячено аналізу правового нігілізму на тимчасово окупованих територіях України та стану регулювання публічно-правового механізму протидії корупції, який побудовано на специфічних джерелах, автори яких надають їм силу закону.

Хотілось би дізнатись думку дисертанта стосовно належності згаданих ним джерел, а також почути, яким чином та у який спосіб ним вираховано схожість деяких джерел із російським антикорупційним законодавством.

Загалом, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Крім того, зважаючи на поставлені завдання дисертаційного дослідження, його предмет та об'єкт вбачається цілком логічним розставлення акцентів в такий спосіб, який було обрано дисертантом, що додатково демонструє його професійні якості та підсилює практичність даної роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і

практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за станом оформлення дисертаційне дослідження відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою КМУ від 24 липня 2013 р. № 567, а також основним вимогам чинного законодавства щодо дисертацій та їх авторефератів.

На підставі вище викладеного дисертаційне дослідження Гейца Олександра Олеговича на тему: «Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему в адміністративному праві України з вироблення ефективних механізмів публічно-правової протидії корупції, а автор дисертації – Гейц Олександр Олегович – за результатами і на підставі публічного захисту у встановленому порядку заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри
адміністративної діяльності поліції
Харківського національного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

О.І. Безпалова

